

ПАРТНЕРСЬКИЙ ПІДХІД У НАУКОВІЙ СПАДЩИНІ

О. А. ЗАХАРЕНКА

У статті розглядається педагогічна діяльність О.А. Захаренка – педагога, академіка НАПН України, директора Сахнівської школи Черкаської області. Розкрита творча спадщина видатного педагога як послідовника філософських ідей гуманізму в навчально-виховному процесі.

Показана необхідність у розвитку української науки, а саме вивчення досвіду корифеїв педагогічної галузі та використання ефективних підходів до навчання. Акцентовано увагу на компонентах освітньої системи (родина, школа, суспільство та ін.), що становлять між собою причинно-наслідковий зв'язок успішної співпраці. Визначено у науковій спадщині О.А. Захаренка. реалізацію партнерського підходу в освітньому процесі. На основі аналізу практичної діяльності директора Сахнівської школи було встановлено теоретичні аспекти навчально-виховної роботи педагога. З урахуванням історичних джерел здійснено огляд педагогічної майстерності О.А. Захаренка у реалізації нововведень шкільного життя. Акцентується увага на відомостях стосовно окремих аспектів біографії видатного педагога. З'ясовано, що дослідник є творцем авторської школи, в якій висвітлюється питання духовності та культури школярів. Розглядаються основні форми та методи, які використовував директор Сахнівської школи О.А. Захаренко в навчально-виховній роботі.

Визначається обґрунтування оригінальної педагогічної системи новатора на засадах партнерського підходу. Встановлено, що ідеї дослідника спрямовані на взаємозв'язок громадськості, школи і сім'ї під гаслом співробітництва; діяльність педагога викликає значний інтерес серед науковців, а його вплив на освітній простір постає взірцем для майбутніх поколінь. У статті виокремлено методологічні засади, які ставляться перед

шкільним колективом та реалізуються на аспектах партнерського підходу; зв'язок практики та навчання у Сахнівській школі, що передбачає співпрацю учнів та педагогічного колективу. Виділено та охарактеризовано головні пріоритети Сахнівської школи, за допомогою яких вихованці досягають значних успіхів.

Ключові слова: партнерський підхід, організація, освіта, навчально-виховний процес, співробітництво, педагогічна система, педагогічна майстерність, авторська школа.

Суспільні процеси в освітній галузі, а саме реформування вітчизняної системи за концепцією Нової української школи вимагають обґрунтування встановлених змін. Аналіз історичної літератури дає змогу досліднику виявити розбіжності та подібність наукових здобутків ХХ та ХХІ століття. Тому, розгляд педагогічної спадщини провідних корифеїв у навчально-виховній діяльності передбачає встановлення джерела ефективної системи взаємозв'язку школярів, батьків, громадськості. У зв'язку з цим, доцільним є звернення до досвіду О.А. Захаренка – вітчизняного педагога, академіка НАПН України, директора Сахнівської школи Черкаської області. Також дослідження зумовлене тим, що освітня галузь в Україні перебуває на етапі розвитку та вимагає доцільних змін у навчально-виховному процесі. Досить важливою проблемою сьогодення є активізація української науки на пошуку засад успішної та практичної діяльності школярів у загальноосвітній школі. З огляду на це актуалізація педагогічної спадщини О.А. Захаренка є підґрунтям для сучасних наукових розвідок, які передбачають партнерський підхід у теорії та практиці вітчизняної освіти.

Тенденція наукових відкриттів розкриває перед вченим спектр різних поглядів на визначену проблему. Тому, історіографічний огляд дослідження розкрито в поглядах науковців: Л.Д. Березівської, С.О. Захаренка, А.І. Кузьминського, В.М. Мокляка, Л.І. Прокопенко, Н.С. Побірченко, О.В. Сухомлинської, О.М. Семенов, О.Я. Савченко та ін. Деякі аспекти

новаторських ідей педагога вивчали такі науковці: І.Д. Бех, Н.А.Калініченко, Н.В. Слюсаренко, Ю.В. Юрчонок, В.Л. Федяєва та ін. Окремі педагогічні розвідки спадщини О.А. Захаренка висвітлені в працях: Я.А. Берегового, Н.М. Бібік, О.В. Крутенко, Ю.І. Мальованого, Т.В. Філімонової та ін.

Варто зазначити, що в авторській школі О.А. Захаренка поєднані різноманітні елементи педагогічних підходів відомих дослідників: Ш.О. Амонашвілі, Д. Дю'ї, І.П. Іванова, А.С. Макаренка, В.О. Сухомлинського, С. Френе, Т.С. Шацького. Таким чином, співвідношення новаторських ідей вітчизняних та зарубіжних науковців доцільно реалізував О.А. Захаренко у Сахнівській школі.

Мета статті – визначити в педагогічній спадщині О.А. Захаренка особливості партнерського підходу.

Постійний інтерес до спадщини О.А. Захаренка говорить про його великі досягнення в педагогічній сфері, а його здобутки є взірцем для майбутніх поколінь. Новатор осмислюючи систему освіти через призму ХХ століття встановив взаємозв'язок школи, сім'ї, громадськості. Дослідник обґрунтував свої ідеї та репрезентував свій досвід в наукових працях «Школа над Россю» (1979), «Поспішай робити добро» (1997), «210 шкільних лінійок» (2002), «Поради колезі, народжені в школі над Россю» (2005), «Слово до нащадків» (2006), «Становлення громадянина» (1976), що розкривають особливості формування духовних цінностей особистості.

Із історичних джерел зазначено, що розпочавши свою роботу в 1959 р. О.А. Захаренко працює вчителем фізики і математики Сахнівської сільської школи. Як відомо, починаючи свій шлях педагога-філософа у 1966 науковець реалізує свої ідеї вже на посаді директора. Молодий учитель у 29 років постає перед шкільним колективом як політик, дипломат, ідеолог, психолог та педагог. Професійна майстерність новатора поступово розкривається у створеному за його ініціативи навчально-виховних комплексів [2, с. 93]. Так, шкільний осередок Сахнівки стає своєрідним університетом, до якого з різних куточків України прибуває чисельна кількість освітян, щоб повчитися

та побачити все на власні очі. Під керівництвом О.А. Захаренка відбуваються певні зрушення в навчальному закладі, що сприяли становленню соціальних зв'язків на засадах партнерства. Тож результатом співпраці колективу школи, батьків та дітей стає створення навчально-спортивного комплексу із спальними кімнатами для учнів 1-4 класів, танцювальний зал, музичний салон та два басейни: літній і зимовий. Цікавим є той факт, що під час будівництва «Криниці совісті» вся громада Сахнівки збирала срібні предмети, які використали у нижньому кільці новобудови. Результат спільної праці – очищена вода, яка зміцнює здоров'я дітей. Згодом громада Сахнівської школи розпочала роботу із втілення нових ідей новатора, а саме спорудження культурно-музейного центру (обсерваторія, планетарій, виставкові зали), «Палац здоров'я» який включав фітобар з лікувальними чаями, профілактичні кімнати для лікувальних процедур, дендрологічний парк та ін. Велика увага в закладі була приділена фізичному вихованню, тож учні мали змогу відвідувати волейбольний та баскетбольний майданчик, стрілецький тир, стадіон із смугою перешкод та місця з гімнастичними снарядами. При школі працював учнівський уряд, якому надавалися широкі повноваження, а саме з четвертого класу – трудові книжки, своєрідний табель успішності та інше [4, с. 216].

За результатом аналізу спадщини новатора особливістю навчально-виховного процесу під керівництвом О.А. Захаренка є те, що у всіх організаційних заходах адміністрація закладу спиралася на учнівське самоврядування. Цікавим є той факт, що в загальноосвітньому закладі комітет комсомолу, учком, рада піонерської дружини, спорткомітет мав не тільки обов'язки, а й реальні права.

Як відомо, учнівське об'єднання визначало відповідального чергового, який має статус заступника директора. Так, маючи нові повноваження вихованець розпоряджується протягом тижня всіма шкільними справами, може викликати на бесіду батьків, робити записи в щоденниках, бути присутнім на засіданні педагогічної ради тощо [5, с. 2-4].

Дослідження у контексті нашої проблеми ґрунтується на партнерському підході, за допомогою якого створюється атмосфера злагодженої взаємодії. Так, завдяки спільній роботі дітей в Сахнівській школі розширюються межі будівних проєктів, де розпорядником трудових завдань учнів є рада бригадирів на чолі з головним бригадиром – заступником секретаря комсомолу. Без втручання дорослих, за чітко складеним графіком вихованці самі виконують надані їм доручення [5, с. 2-4]. Враховуючи вищезазначене, педагог в своїй практиці порівнював школу з державою, яка не може існувати без ідеї, що надихає школярів, вчителів, батьків, громадськість.

Аналіз результатів наукових розвідок свідчить, що новатор слідкував за тим, щоб шкільний колектив тримав під контролем взаємовідносини між учнями і батьками наголошуючи на пріоритетності родинних зав'язків. С.О. Захаренко вивчаючи спадщину свого батька виокремлює деякі аспекти сімейно-педагогічної діяльності, що панували в Сахнівській школі: турбота про здоров'я дітей; набуття навчальним закладом статусу школи-родини; тісна взаємодія школи, сім'ї, громадськості з урахуванням підтримки пріоритету батьків та родичів серед школярів; систематичне піклування про моральне виховання дітей; додержування «привила трьох» сформульованого О.А. Захаренком, а саме школа – це генератор ідей для вчителя, батьків та учнів; систематичне використання шкільних засобів масової інформації (газета, щоденна радіолінійка, шкільна телестудія); застосування вимогливості та поваги до вихованців з урахуванням злагоджених дій батьків і вчителів [6, с. 252].

У цьому контексті педагогічна система О.А. Захаренка знаходиться в умовному трикутнику взаємозв'язків: школа – діти – батьки. Але варто зазначити, що гармонійне існування такого виду відносин не можливе без злагодженого впливу суспільства, держави, громадських організацій. Саме авторська школа О.А. Захаренка надала поштовх в мисленні Сахнівців до

створення атмосфери, у якій найкраще розвиваються навички та здібності молодого покоління.

Варто підкреслити могутню освітню пропаганду серед молоді: випуск стінгазети «Голос школи», яка призначена спеціально для батьків; друк місцевої газети «Дівочі гори»; розповсюдження навчальної інформації серед односельців за допомогою шкільної радіолінійки; випуск передач шкільної телестудії «Пастушка», які були доступні 15 довколишнім селам; автоматичне сповіщення шкільного життя місцевим радіо; розповсюдження шкільної преси серед школярів, що наповнена новинами про роботу класів, спортмайданчиків, дослідних ділянок, олімпіад, конкурсів [7, с. 7-8]. О.А. Захаренко зазначає, що громадська активність, політична обізнаність, старанність у навчанні, дбайливість до шкільного майна, ставлення до батьків і дорослих та суспільна корисна праця враховуються в таблиці успішності та вихованості. Тому, якщо з усіх згаданих позицій будуть «п'ятірки», де оцінки виставляє сам учень, клас, батьки та вчитель, можна отримати Ленінський табель та Почесну грамоту [5, с. 2-4].

Наприкінці 90-х років ХХ століття під керівництвом О.А. Захаренка шкільний колектив Сахнівської школи підготував 10 навчально-виховних збірників. Так, до матеріалів книжок для вчителів входили загальноосвітні теми: «Людина», «Знання», «Батьківщина», «Соціальна справедливість», «Праця», «Милосердя», «Культура», «Мир», «Сім'я» та інші [8, с. 430].

Вивчення та аналіз праць з проблеми дослідження доводить, що професійна майстерність О.А. Захаренка проявилася у створенні власної освітньої системи. Варто зазначити, що робота Сахнівської школи спиралася на методологічні засади новатора. Особливого значення в навчальній роботі О.А. Захаренка набуває педагогіка конкретної мети, яка передбачала формування конкретних цілей у дітей. Це в свою чергу спонукало дослідника до введення системи стимулювання, в якій провідна увага зосереджувалася на здобутках учнів та заохоченнях учасників (призи, грамоти, стипендії) [4, с. 216]. Важливо зазначити, що для того щоб кожен учень відчував себе

впевнено, необхідно розкрити перед школярем радість досягнутої мети. Саме цей компонент у виховній роботі використовував новатор, визначивши його як ефект успіху, який реалізується в партнерському підході

Як показало дослідження в авторській школі О.А. Захаренка в центрі дослідницького простору знаходиться дитина з її психічними та фізіологічними особливостями, інтересами та прагненнями. В основу особистісно орієнтованого підходу у навчально-виховній діяльності І. Д. Бех поклав концепцію новатора, а саме розвиток свідомої людини. Також, академік визначає певні особливості, які панували в Сахнівській школі під керівництвом О.А. Захаренка: виховання морально-духовних цінностей; співпраця дітей та дорослих; виховання «логіко-почуттєвого маятника» [1, с. 9-14]. Слід також зазначити, що батьки, діти, вчителі та громадськість є активними учасниками шкільного життя. Враховуючи вищезазначене, О.А. Захаренко реформує освітній процес на засадах педагогіки співробітництва. Новатор наголошував, що джерелом розвитку особистості є сім'я, а завдання школи застосовувати всі засоби впливу із встановленою навчально-виховною метою для формування освіченого громадянина. Так, «розвиваючи в учнів почуття любові та братерства вчителі мають підготувати молодь до суспільного життя. Тому, шкільний колектив не повинен бути пасивним статистом загальноосвітніх знань, а навчальний заклад це перш за все храм духовності» [3, с. 154].

Зауважимо, що одним із пріоритетних напрямів діяльності О.А. Захаренка є створення умов для суспільно корисної праці вихованців. «З четвертого класу кожен учень отримує трудову книжку, куди бригадир (клас розбитий на дві бригади) записує обсяг і якість роботи». Тому, відповідальність за кінцевий результат покладено на школярів, і саме це дисциплінує учнів. Варто відмітити, що вихованці задіяні в різних видах діяльності, а саме вони працюють за слюсарним і токарними верстатами, на шкільних та колгоспних дослідних ділянках, операторами машинного доїння, швачками, на збиранні врожаю та ін. Також, у навчально-виробничих цехах

школи учні виготовляють продукти праці на замовлення Корсунь-Шевченківського механічного заводу, швейної фабрики «Корсунчанка» та райспоживспілки [3, с. 154]. Слід зазначити, що разом з дітьми в цехах працюють фахівці, і спираючись на засади партнерства, учні починають усвідомлювати значущість власної діяльності для людей. Отже, виконуючи деякі обов'язки перед суспільством учні стають дисциплінованими та відповідальними, а система взаємозв'язків з елементами партнерського підходу дає певну гарантію на щасливе майбутнє.

Вивчаючи історіографію дослідження встановлено, що педагог у Сахнівській школі встановив вимоги, що передбачали створення таких умов, де б учень почував себе як у батьківській хаті та пізнав радість власних відкриттів. Маючи активну громадську позицію О.А. Захаренко визначає: «Навіть маленька пташка ніколи не думає, що її дітки-пташенята будуть дякувати їй за життя, їжу і т. п., бо це природне явище. Тому, і ми маємо так поступати, не чикаючи вдячності від дітей та інших людей» [8, с. 420]. Крім того у педагогічній практиці колективу школи вагоме значення має реалізація партнерського підходу, при якому учень мав статус асистента вчителя. Тож, заздалегідь призначений вихованець, ретельно підготовлений мав можливість проводити самостійно урок, в присутності дорослого. Невипадково, що сахнівські випускники ставали педагогами та послідовниками авторської школи свого вчителя-новатора.

Варто зазначити, що вчений проводив паралелі між місцевими реаліями та зарубіжжям, і у своїх виступах підкреслював, що потрібно берегти природну красу, створену Богом. Новатор також наголошував, що людина в межах будь-якої діяльності поспішала робити добро. У процесі дослідження педагогічної спадщини науковця визначені настанови є актуальними у XXI столітті. Отже, О.А.Захаренко, як філософ реалізовував свої ідеї та поширював новаторські погляди не тільки на шкільний колектив та учнів, а й на всю Україну.

Отже, аналізуючи потреби сучасності та враховуючи той факт, що освітня галузь перебуває на етапі розвитку, авторська школа О.А. Захаренка визнана скарбницею вітчизняної науки. Розглянуті праці педагога: «Школа над Россю» (1979), «Поспішай робити добро» (1997), «210 шкільних лінійок» (2002), «Поради колезі, народжені в школі над Россю» (2005), «Слово до нащадків» (2006), «Становлення громадянина» (1976) визначають навчально-виховний пріоритет поглядів новатора. Зазначено, що ідеї дослідника спрямовані на взаємозв'язок громадськості, школи і сім'ї під гаслом партнерства. Тому, проаналізовані методологічні засади дослідника, які ставляться перед шкільним колективом, ґрунтуються на системі суспільних взаємозв'язків. З'ясовано, що особливості партнерського підходу в педагогічній діяльності О.А. Захаренка розкриваються: в реалізації системи взаємовідносин умовного трикутника школа – діти – батьки; в учнівському самоврядуванні Сахнівської школи; активній діяльності промислових підприємств та школи у спільній навчально-виховній роботі.

Наукова діяльність О.А. Захаренка викликає значний інтерес серед науковців, а його вплив на освітній простір постає взірцем для майбутніх поколінь. Межі нашого наукового пошуку не дозволили розв'язати інші проблеми, які б уможливили більш широке висвітлення особливостей навчально-виховної роботи новатора на засадах партнерського підходу. Таким чином, розпочате дослідження потребує подальшого розгляду.

Література:

1. Бех І.Д. Педагогічна творчість О.А. Захаренка та її подальший розвиток. Школа О.А. Захаренка як модель сучасної сільської школи: матеріали Всеукраїнських педагогічних читань (м. Черкаси, 5-6 травня 2004 р.). Черкаси, 2004. С. 9-14.
2. Захаренко О.А. Поради колезі, народжені в школі над Россю. Черкаси: Агрополіс, 2005. 93 с.
3. Захаренко О.А., Мазурик С.М. Школа над Россю. К.: Рад. шк. 1979. 154 с.

4. Захаренко О.А. Слово до нащадків. К.: СПД Богданова А.М., 2006. 216 с.
5. Захаренко О.А. Фізичне виховання школярів. *Старт*. 1984. № 9. С. 2-4.
6. Захаренко С.О., Орлова Н.В. Формування духовних цінностей молоді у творчій спадщині О.А. Захаренка: навч. посіб. Черкаси: Вид. від. ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2006. 252 с.
7. Захаренко О.А. Школа – центр виховання на селі. *Грані творчості*. К., 1990. С. 7-8.
8. Нариси з історії розвитку новаторських навчально-виховних закладів в Україні (XX століття: навч.-метод. посіб. / за ред. О.В. Сухомлинської. Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ ім. Т. Шевченка», 2010. 444 с.

Pavlova O. S.

PARTNERSKY PIDKHID U NAUKOVII SPADSCHIN O.A. ZHARENKA

This article presents pedagogic life O.A. Zakharenka – the teacher, academician of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, director of the Sakhny school in the Cherkasy region. It describes is creative recession of a prominent teacher as a post-graduate of philosophical ideas of humanism in the educationl process.

The need for development of Ukrainian science is shown, and the very fact. This article describes all leaders of pedagogic. It is pay attention for education system (family, school, ets.). It is marked at science heritage of O.A. Zaharenka. Realization of partnership in the process. On the basis of the analysis of the practical activity of the director of the Sakhalin school, we set up the theoretical aspects of the teaching and educational process. With historical moments presents pedagogical mastery of O.A. Zakharenka at the realization of the new school life. Also describes the aspects of the biographical teacher. It's explained that the researcher is the creator of the author's school in the school of culture and culture. The basic form and methodology is considered: the director of the Sakhnivsky school O.A. Zakharenko in the teaching and educational process.

It becomes familiar with the original pedagogical system of an innovator in with a partner approach. The ideas have connected with school and family. It has been established that the teacher's activity is significant in the middle of science, and his interest in the restoration of the post is for the future generation. The article has a methodological process, which is put in front of the school staff and realized on the process of the partner approach. Become familiar with the practice of learning and teaching in the process, with the transfer of teaching and teaching staff. There are the main priorities of the Sakhalin school for the help of some kind of higher learning to reach significant achievements.

Key words: partnership, organization, education, primary process, educational system, pedagogical system, pedagogical master, author's school.